

Kurrió

Kulcsy György

*514
515
516
517*

A MÓRA FERENC MÚZEUM

ÉVKÖNYVE

1956

Cím

SZEGED, 1956

1999

A MÓRA FERENC MÚZEUM

ÉVKÖNYVE

1956

SZEGED, 1956

JAHRBUCH DES FERENC MÓRA MUSEUMS, SZEGED (UNGARN)
LES ANNALES DU MUSÉE FERENC MÓRA, SZEGED (HONGRIE)
ЕЖЕГОДНИК МУЗЕЯ ИМ. ФЕРЕНЦ МОРА, СЕГЕД (ВЕНГРИЯ)

Csongor Győző és Szelesi Zoltán
közreműködésével szerkeszti

Bálint Alajos

A kötetben levő rajzokat

Boros Ilona,

a fényképeket

Molnár László

készítette

Kiadásért felelős a szegedi Móra Ferenc Múzeum igazgatója.

Példányszám: 600. — Terjedelen: 13 $\frac{1}{2}$ (A/5) ív

TARTALOMJEGYZÉK

СОДЕРЖАНИЕ SOMMAIRE INHALT

Szerkesztő: Beköszöntő	5
<i>Avant-propos</i>	6
Редактор: От редакции	6
Der Herausgeber: Zum Geleit	7
Banner János: Móra Ferenc levele Pósta Bélához	11
Párducz Mihály: Dák leletek Jánosszálláson	15
<i>Dakische Funde in Jánosszállás</i>	18
Szádeczky-Kardoss Samu: <i>Zur vorgeschichte der wandalisch-alanischen Wanderung</i>	31
A vandál-alán vándorlás előtörténetéhez	35
<u>Dienes István: A bordányi (Csongrád m.) honfoglaló magyar asszony lószerszáma</u>	36
<i>Das Pferdegeschirr des Frauengrabes von Bordány (Kom. Csongrád) aus der Landnahmezeit</i>	53
Bálint Alajos: A Kiskunfélegyháza-templomhalmi temető	55
<i>Le cimetière de Kiskunfélegyháza-Templomhalom</i>	64
Frech' Miklós: A kiskunfélegyházi Templomdomb középkori temetőjének növényi maradványai	85
<i>Les restes végétaux du cimetière médiéval de Kiskunfélegyháza-Templomhalom</i>	89
Nagy Dezső: A hegyhúzó	91
<i>Der Planierer (A hegyhúzó)</i>	100
Szelesi Zoltán: Részletek Bihari Sándor leveleiből	103
<i>Einzelheiten aus den Briefen S. Biharis</i>	119
Csongor Győző: Szeged és a környező területek vízi Hemiptera fajainak ökológiája és elterjedése	121
<i>Ökologie und Verbreitung der Wasserhemipteren der Umgebung von Szeged</i>	144
Beretzk Péter: A fehértói rezervátum biológiai jelentősége	147
<i>Die Bedeutung des Fehértóer Naturschutzgebietes für die biologische Forschung</i>	153
Csongor Győző: Czögler Kálmán (In memoriam)	155

BEKÖSZÖNTŐ

A II. világháború előtt a szegedi múzeumnak »Szegedi Múzeumi Kiadványok« címmel német, illetőleg francia nyelvű bőséges kivonatokkal magyar nyelven megjelent folyóirata volt. A kiadvány egyik sorozatában 12, a másikban 4 kötet jelent meg. Mindkettő elsősorban régészeti tárgyú közleményeket hozott, de nem hiányoztak a magyar őstörténeti, ill. várostörténeti értekezések sem.

A felszabadulás után Szeged tudományos élete újra virágba szökkent. Nagy jelentőségű volt az Alföldi Tudományos Intézet gondozásában megjelent és Bartucz Lajos professzor által szerkesztett ÉVKÖNYV. Sajnos, ebből az Évkönyvből (az 1945—47. években) mindössze két kötet jelent meg, mivel az Alföldi Tudományos Intézet működése megszűnt.

Az említett Évkönyv megszűnése óta sem folyóirata, sem más kiadványa a szegedi, illetőleg a délalföldi tudományos életnek nem volt. Megvolt és ma is megvan ugyan a szegedi egyetemnek az ACTA című kiadványa, amely különböző sectiókra bontva időközönként megjelenik. Ez azonban erősen korlátozott terjedelmű és kizárólag az egyetemi oktatószemélyzet kutatóinak eredményeit van hivatva közzétenni. Ebben az évben a Pedagógiai Főiskola is adott ki Szegeden Évkönyvet, amely az előbbihez hasonlóan, korlátozott terjedelmű.

Felvetődött a kérdés, nem volna-e helyes felújítani a DOLGOZATOK című folyóiratot? Ezt az egyetemi Régiségtudományi Intézet adta ki, s 1925-től 1944-ig 19 évfolyamban jelent meg. Ettől azonban el kellett tekintenünk, mert az egyetemnek ez az intézete évek óta nem működik. De számba kellett vennünk azt is, hogy a Dolgozatokban elsősorban régészeti, kevés számban néprajzi, illetve várostörténeti dolgozatok jelentek meg. Márpedig a felújítandó folyóiratban, illetve időszakos kiadványban nemcsak a fenti tárgyú, hanem művészeti és természettudományi cikkeknek is helyet kell biztosítanunk. Ezért a Móra Ferenc Múzeum Évkönyve címmel, új formában és tartalommal indítjuk meg kiadványunkat.

Azt szeretnénk elérni, hogy az Évkönyv elsősorban a szegedi, de terjedelembővülés esetén a Délalföld múzeumaiban folyó kutatómunka eredményeit a tudományos nyilvánosság elé tárja. Így érhetjük el azt, hogy e múzeumok anyaga és a vizsgálatunkkal elért eredmények belekerüljenek a nemzetközi tudományosság vérkeringésébe is.

A Kiadványokért (Veröffentlichungen des Städtischen Museums in Szeged, Publications of the Szeged City Museum) annakidején több, mint 40 folyóiratot kaptunk külföldről cserébe, sőt, a cserepéldányokat a felszabadulás után is több intézmény tovább küldte hozzánk. Évkönyvünket ezután is

bőséges idegennyelvű kivonattal látjuk el, s lesznek cikkek, amelyeket teljes szövegében csak idegen nyelven jelentetünk meg, s magyarul a kivonatot közöljük.

Hálásak vagyunk a Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztályának, hogy Évkönyvünk megjelenésének anyagi lehetőségeit biztosította. Külön köszönjük Szeged m. j. v. tanácsának, hogy e kötetünk klisé-költségeiről gondoskodott. De mindig abban reménykedünk, hogy a következő kötetünk még gazdagabb és változatosabb tartalommal, esetleg évenként két-három számban is megjelenhet, mert a minisztériumi főosztálytól, s különösen a szegedi tanácstól nagyobb anyagi támogatást kapunk.

Évkönyvünket ilyen gondolatokkal indítjuk meg és e helyen is kérjük régi és új hazai és külföldi barátainkat, az intézmények vezetőit, hogy fogadják kiadványunkat szívesen és a magukét cserepéldányként küldjék Móra Ferenc Múzeum, Szeged (Magyarország) címre.

Szeged, 1956. augusztus havában

Szerkesztő

AVANT-PROPOS

Avant la IIème grande guerre le Musée de Szeged avait une revue intitulée Les Éditions du Musée de Szeged, elle est parue en langue hongroise avec les extraits des articles en langues étrangères.

Ces éditions ont eu deux séries, l'une publiée eu 12, l'autre eu 4 volumes contenant les résultats des recherches archéologiques. Après la IIème grande guerre on a tout fait pour reprendre les travaux scientifiques. L'Institut Scientifique d'Alföld publiait ses Annales (rédigées par M. le Prof. L. Bartucz) pendant deux ans (1945—1947), l'Université de Szeged avait son Acta, l'École d'Enseignement Supérieur de Szeged a édité cette année ses Annales et c'est maintenant que notre musée va publier ses Annales, grâce à la subvention du Ministère d'Instruction Populaire et à celle du Conseil Municipal de la ville de Szeged.

Nous osons croire que notre édition intitulée Les Annales du Musée Ferenc Móra gagnera vos approbations par les travaux qui vous présenteront en langue hongroise et étrangère les résultats des recherches scientifiques des musées de l'Alföld du Sud.

Auparavant on nous envoyait mensuellement de l'étranger 40 exemplaires d'échange, nous nous permettons d'espérer que vous auriez aussi la bonté de nous faire parvenir vos éditions en échange de nos Annales.

ОТ РЕДАКЦИИ

Перед II мировой войной музей города Сегед издавал журнал под заглавием «ИЗДАНИЯ СЕГЕДСКОГО МУЗЕЯ». Этот журнал выходил на венгерском языке с обильными резюме на немецком и французском языках. Первая серия издания имеет 12 томов, вторая 4 тома. Оба серии содержат в первой очереди археологические публикации, но находятся в них также предисторические и исторические статьи о городе.

После освобождения научная жизнь города Сегед снова процвела. Большое значение в этом представляет «ЕЖЕГОДНИК», изданный Научным Институтом Низ-

менности под редакцией проф. Лайош Бартуц. К сожалению этого «ЕЖЕГОДНИКА» вышли только два тома (1945—1947), ибо Институт был ликвидирован.

После прекращения издания указанного «ЕЖЕГОДНИКА» научная жизнь края города Сегеда, южной части Низменности не имела ни журнала, ни других изданий. Было и до сих пор существует издание сегедского университета под заглавием «АКТА», подразделяемое на разные секции, выходящее с интервалами. Объем этого журнала сильно ограничен, публикуются в нем исключительно труды университетских работников. В этом году вышел в свет «ЕЖЕГОДНИК» сегедского Педагогического Института, который подобно прежнему по объему ограничен.

Встает вопрос, было бы ли правильно возобновить издание журнала под заглавием «ИССЛЕДОВАНИЯ» (ДОЛГОЗАТОК), который был издан Университетским Институтом по изучению древности в годах 1925—1944, из которого вышло 19 томов. Ввиду того, что этот Институт больше лет не действует, вопрос возобновления указанного журнала оказывается не актуальным. При этом мы приняли во внимание и то, что в «ИССЛЕДОВАНИЯХ» публиковались в первой очереди труды, относящиеся к изучению древности и в меньшей мере статьи этнографические и исторические. Между тем мы считаем нужным издавать такой журнал или периодическое издание, в котором печатались бы тоже статьи об искусстве и естествознании. Поэтому мы приступаем к изданию журнала в новой форме и объеме под заглавием «ЕЖЕГОДНИК МУЗЕЙ им. МОРА ФЕРЕНЦ».

В нашем «ЕЖЕГОДНИКЕ» выйдут в свет в первой очереди успехи исследовательской работы, проводимой в Сегеде, а в случае расширения журнала тоже труды, составленные в других музеях южной части Низменности. Таким образом материал музеев и успехи исследований попадутся в круги международной научной жизни.

В своё время за наши издания (Veröffentlichungen des Städtischen Museums in Szeged, Publications of the Szeged City Museum) мы получали взамен больше, чем 40 журналов из заграницы, которые приходили к нам и после освобождения. В нашем «Ежегоднике» и в дальнейшем опубликуем резюме трудов на иностранных языках, даже некоторые статьи в целом будут опубликованы на иностранном языке, а на венгерском языке сообщим резюме.

Искренно благодарим Музейный Отдел Министерства Посещения за оказанную материальную помощь для издания «Ежегодника». Благодарим тоже Совет города Сегед за то, что обеспечил издержки, связанные с изготовлением клише для этого тома. Мы надеемся, что содержание следующего тома будет еще более богатым и разнообразным. Ввиду того, что получим от Министерства и от городского Совета значительную материальную поддержку, возможно, что «Ежегодник» выйдет в двух или трех номерах за год.

Приступая к изданию «Ежегодника», просим наших давних и новых, венгерских и заграничных друзей, управляющих Институтами, чтобы наше издание приняли охотно и, чтобы прислали взамен свое издание по адресу: *Музей им. Мора Ференц, Сегед (Венгрия)*.

Сегед, месяца августа 1956-го года.

Редактор

ZUM GELEIT

Vor dem zweiten Weltkrieg wurde von dem Museum der Stadt Szeged unter dem Titel »Szegedi Múzeumi Kiadványok« (Veröffentlichungen des Städtischen Museums in Szeged, Publications of the Szeged City Museum) in ungarischer Sprache eine mit reichlichen deutschen, bzw. französischen Auszügen versehene Schriftenreihe herausgegeben. In der einen Serie dieser Publikation erschienen 12, in der anderen 4 Bände. Beide Serien brachten in erster Linie Mitteilungen archäologischen Inhalts, hinzu kamen noch einige Abhandlungen zur ungarischen Urgeschichte, bzw. Stadtgeschichte.

Nach der Befreiung von den Faschisten blühte das wissenschaftliche Leben in Szeged bald von neuem auf. Besonders bedeutungsvoll war das von dem

Alföldi Tudományos Intézet (Wissenschaftliches Institut für die Alfeldforschung) veröffentlichte und von Prof. L. Bartucz herausgegebene Évkönyv (Jahrbuch). Leider sind von diesem Jahrbuch in den Jahren 1945—47. nur zwei Bände erschienen, in dem das Wissenschaftliche Institut für die Alfeldforschung eingegangen ist.

Nach dem Eingehen des erwähnten Jahrbuches besass die wissenschaftliche Welt der Stadt Szeged, bzw. des Südföld bezüglich der sozialen Wissenschaften weder eine Zeitschrift, noch irgendein anderes Organ. Erst vor kurzem versuchte die Universität Szeged diesem Misstand durch eine neue Folge seiner ehemals periodisch, in verschiedenartigen Sektionen erschienenen Acta abzuweichen. Der Umfang dieser neuen Folge ist aber sehr beschränkt und soll ausschliesslich der Veröffentlichung der Forschungsergebnisse des Lehrpersonals der Universität dienen. Dasselbe gilt auch von dem im vorigen Jahr erschienenen Jahrbuch der Pädagogischen Hochschule in Szeged.

Es wurde die Frage aufgeworfen, ob es nicht zweckmässig wäre, die Zeitschrift Dolgozatok (Arbeiten des Archäologischen Instituts der Universität in Szeged) neu erscheinen zu lassen. Diese Zeitschrift wurde von dem Archäologischen Institut der Universität verlegt und ist zwischen 1025—44 in 19 Jahrgängen erschienen. Hiervon mussten wir dennoch abstehen, da ja die Tätigkeit dieses Instituts der Universität schon seit mehreren Jahren eingestellt ist. Aber auch das mussten wir in Betracht nehmen, dass in den Dolgozatok (Arbeiten) in erster Linie archäologische, dann auch stadtgeschichtliche Arbeiten erschienen sind. Wir wollten jedoch in der zu erneuernden Zeitschrift, bzw. periodischen Publikation nicht nur für Aufsätze aus den angeführten Wissenschaftsgebieten, sondern auch für kunsthistorische und naturwissenschaftliche Aufsätze Publikationsmöglichkeit sichern, da ja auch diese Wissenschaften in unserem Museum durch besondere Abteilungen vertreten sind. Deswegen soll unsere Publikation unter dem Titel Móra Ferenc Múzeum Évkönyve (Jahrbuch des Ferenc Móra Museums) in Form und Inhalt erneuert in Gang gesetzt werden.

Wir möchten erreichen, dass unser Jahrbuch in erster Linie die Ergebnisse der Forschungsarbeiten in unserem Museum, und falls sich der Umfang dieses Jahrbuches erweitern wird lassen, auch die Forschungsergebnisse in den Museen des Südföld vor die wissenschaftliche Welt breiten könne. Hiermit könnten wir erreichen, dass das Material dieser Museen und die durch seine Untersuchung erzielten Ergebnisse in den Blutlauf der internationalen Wissenschaft gelangen würden.

Für die »Veröffentlichungen« bekamen wir seinerzeit aus dem Auslande mehr als 40 Zeitschriften zum Tausch, mehrere Institute haben die Tausch-exemplare sogar nach dem Weltkrieg an uns weitergeschickt. Unser »Jahrbuch« wollen wir auch weiterhin mit reichlichen fremdsprachigen Auszügen versehen, es wird sogar Aufsätze geben, die wir in ihrer Gänze in einer Fremdsprache veröffentlichen werden und in ungarischer Sprache von diesen nur Auszüge bringen wollen.

Wir sind vor allem der Musealen Hauptabteilung des Ministeriums für Volksbildung dankbar, dass sie uns das Erscheinen unseres Jahrbuches in materieller Hinsicht gesichert hat. Aber auch dem Rat der Stadt Szeged sind wir für die Übernahme der Klischeekosten dieses Bandes zu besonderem Danke verpflichtet. Trotz der Schwierigkeiten hegen wir die Hoffnung, dass der

nächste Band unseres Jahrbuches mit noch reicheren Inhalt, eventuell jährlich in 2—3 Nummern wird erscheinen können, da uns von der zuständigen Hauptabteilung des Ministeriums und besonders von dem Rat der Stadt Szeged eine grössere materielle Unterstützung zugesagt wurde.

In diesem Sinne soll unser Jahrbuch in Gang gesetzt werden und auch an dieser Stelle bitten wir unsere alten und neuen, einheimischen und ausländischen Freunde, vor allem die Leiter wissenschaftlicher Institute, dass sie unsere Publikation wohlwollend aufnehmen und die ihrigen an unsere Adresse (Móra Ferenc Múzeum, Szeged, Ungarn) als Tauschexemplare zusenden mögen.

Der Herausgeber